

téseinkben benne foglaltatnak, azokra nem terjeszkedünk ki most ujólag, hanem a legmélyebb tisztelettel ismételten kérve Nagyméltóságodat, hogy méltóztassék unitárius egyházunkat a más két prot. egyházzal szemben tanusított nagybecsű figyelmében és jóakarátában részesíteni, vagyunk stb.

A magyarországi Unitárius egyház Képviselő Tanácsának 1906 július hó 11.-én tartott üléséből

Ferencz József
püspök.

Végh Mihály
egyh. titkár.

KÜLÖNFÉLÉK.

Hartmann Eduárd. A „Philosophie des Unbewussten“ (1869) írója ezelőtt néhány héttel megszűnt élni. Schoppenhauer mellett egyik nagy képviselője volt a modern pessimizmusnak. „Selbsterzetzung des Christenthums“, „Religion der Zukunft“ „Religion des Geistes“ (1882) munkáiban folytatta bölcseletét s támadta a kereszténységet és annak irányait, a liberalis theologiai irányt nem kevésbé, mint az orthodoxot. A „Religion des Geistes“ művében fejtette ki részletesen vallásbölcseletét s mutatta be a jövő vallását, melyet ő a kereszténységből és a buddhizmusból próbált a buddhizmushoz hajlással megalkotni. Sok czáfolatot hívott ki s lehet, hogy barátokat is szerzett. De a Hartmann-féle bölcselet vallásának, negatív jelleme miatt, mégis aligha a jövő sokat ígérhet. Hartmann, lehet hogy a tudományellenes supranaturalizmus és a vallástalan naturalizmus régi ellentéteit akarta tételeivel megszüntetni s azok közt a helyes utat megtalálni. De hisz erre törekszik az általa annyira támadott liberalis theologia is, a nélkül, hogy a keresztény alapot hátrahagyná.

Servét szobra Párisban. A Sacre-Coeur-templom előtt La Barre szobra áll nem sokára. Hirdetni fogja, egy politikai lap kifejezése szerint, hogy „Róma sülve szereti a szabadgondolkózokat“. A városi tanács kezdesére az Estrapade-téren most Servétnek is,

ki protestans türelmetlenségnek esett Genfben áldozatul, szobrot akarnak állítani.

A protestans testvériségnek szép példáját adják az amerikai magyar ref. papok. Nem ref. protestans testvéreik iránt nemcsak türelmet, de előzékenységet tanusítanak és szolgálatot szívesen tesznek részükre az ő vallásuk szerint. Ennek bizonyítéka az a levél, melyet főtiszt. Ferencz József püspök úr az Egyesült Államok egyik nyugati városából közelebb kapott, melyben néhány unitárius éneknek pontos hangjegyeit kéri, hogy az énekvezető harmoniumon jól kísérhesse a Küiküllőmegyéből, Dombórol Amerikába szakadt unitárius hivek buzgó énekeit, melyek közül különösen a „Szent vagy Isten, szent vagy“ még az angol lelkészekre is elragadó hatást gyakorolt. A főtiszt. püspök úr készséggel tett eleget e kívánalomnak és Iszlai Márton kolozsvári énekvezér és zenetanár kótázásában elküldötte a megnevezett énekeket. Örömmel jegyezzük fel a prot. testvériségnek e szép nyilvánulását. És levonjuk az esetből még azt a tanulságot is: hogy mit nem ér a jó tanítás! hogy a távolba ment hitsorsos honfitársaink vallásos énekléssel is ápolják a haza iránti szeretetet és vallásos hitüket.

A katolikus hittérítésről Lanuesan francia író közleményeket ad a „Siècle“-ben. Piola atya tanulmányaiból, mely a tizenkilencszázbeli francia hittérítéssel foglalkozik, idéz egy helyet a Syriában tett, de egyebütt sem ismeretlen tapasztalatokból. Syriában a drúzok protestánsok és a maroniták katolikusok. A tizenkilenczedik század második felében Syriában a protestánsok nagy befolyáshoz jutottak, mit Piola annak tulajdonít, hogy a protestánsok egyszerűbb hittana elfogadhatóbb e szellemekre nézve, mint a bonyolult katolikus hitrendszer.

Az ó-katholicismusnak Németországban, jelenleg van 50 egyházközsége és egy püspöke. Hiveinek száma 30 ezer. Van két folyóiratuk és gazdag népirodalmuk. Rómától függetlenek, a püspököt és papjaikat maguk választják. Schweitzban 36 egyházközséget számlál az ó-katholicismus 80 ezer lélekkel, Austriában 12-öt 24 ezer lélekkel. Theologiai központjuk az ó-katolikusoknak a németországi bonni és a schweitzzi berni egyetem. Hollandiában számuk 9 ezer, kiket az utrechti érsek és a haarlemi püspök kormányoz. Az utrechti érsekség alá tartozik egy párisi gyülekezet is két lelkészszel. Amerikában 1898-ban alakítottak ó-katolikus egyházat a kivándorolt lengyelek, egy püspök és 12 lelkészszel, s számuk ma mintegy

50 ezer. Az ó-katholikusok a latin helyett a nemzeti nyelvet használják istentisztelet-nyelvül.

Ledwitz német bárónő, ki közelebb a róm. kath. egyházból a protestansba tért, önéletiratot adott közre, melyben kitérését indokolja. Volt alkalma arra, hogy alaposan megismerje a római egyházat. Mert nagy vagyona a magasabb egyházi körökkel számára társadalmi összeköttetést biztosított. Már leánykorában, a mikor egy püspök volt a nevelője, annak társaságában sok püspök és bibornok házában fordult meg. Az akkori benyomások és a későbbi tapasztalatok megérelelték benne azt a gondolatot, melyből mostani lépése bé kellett hogy következzen.

A manchesteri unitar. theol. intézet már egy évet töltött új épületében, melyet Summerville városrészben, a Victoria Parkban emeltek számára az angol unitáriusok. Dr. Gordon Sándor, a jeles történettudós igazgatása alatt szépen fejlődik ez intézet. A másik tanár Dr. Manning J. E., ki annak idején a heidelbergi egyetemen is tanult. Az intézet kapcsolatos a „Victoria egyetem“-mel s a két theol. tanár előadásain kívül ott is hallgatnak a tanulók előadásokat. A növendékek száma most Magyarországról is növekedik egy hallgatóval. Kiss Sándor, ki most tette le a papi vizsgát kitüntetéssel, a manchesteri theol. intézetbe meggy ismeretei bővítése végett egy évre.

Lőfi Áron †. Az unitárius egyháznak egyik tisztelt alakja tünt el az élők sorából. Nehány évig Désfalván s azután mindvégig Bölönben volt pap. A gazdag bölöni egyházközségnek erdőkben levő vagyonát haszonnal forgatta és a jövedelmet intézetek állítására értékesítette. Bölön az ő vezetése alatt a mai kor kívánalmainak megfelelő új népiskolát épített és a tanerők fentartását biztosította. De ennél még nagyobb mű a templom a bölöni magaslaton. A sokszáz éves régi templom helyén egy hatalmas új épület emelkedik, mely már távolról megkapja, magához vonja a néző tekintetét s hirdetni fogja a buzgó munkásságot, melyet ő irányított. Sok éven keresztül esperesse volt Háromszékkörnek s 1848—49-ben honvédhadnagy. Hazája és egyháza iránt érdeemet szerezve távozott a földi szinterről. Élt 81 évet.

Báró P. Horváth Kálmán vesztése. Az unitárius egyház történelmében oly kiváló szerepet játszó P. Horváth családot nagy vesztés érte. A ki kitűnő ősökre, főgondnokságot viselt s nagy érdeemet szerzett elődökre tekinthetett vissza s merithetett azok példájából

haza- és vallásszeretetet, Báró P. Horváth Kálmán főgondnokunk egyetlen fia, báró P. Horváth Ferencz negyedéves joghallgató rövid szenvedés után, jul. 2.-án F.-Zsukon elhalálozott. A család nagy vesztesége feletti gyászban az egész unitárius egyház őszinte részvétellel osztozik.

Mahomedan szabadelvűség. Három tunisi mahomedan ifju ember könyvet adott ki e czim alatt: „A Koran szabad szelleme“ (L'esprit liberal du Coran.) Emlékezetbe idézik, hogy a mahomedan országok négyszáz éven keresztül a világosság központja voltak a világra és hogy Európa általuk ismerte meg a görög és római világot. Hivatkoznak Renan ítéletére, hogy a mahomedanizmus esése annak tulajdonítandó, hogy annak irányítása egy finomabb fajról, az arabról, tünyább fajokra, a berberekre és törökökre ment át. Másfelől, hogy a mahomedan szerzetek a durva babonákat ápolták és így elszakadtak Mahomed hagyományától, ki megtisztítani akarta az isten-tiszteletet. Azt hitették el, hogy egy marabutnak (mahomedan pap) közbelépése elégséges arra, hogy a hivek a paradicsomot megnyerjék és arra, hogy földi javakhoz jussanak. A könyv írói azt mondják, hogy Mahomed sohasem írta elő a nők számára a fátyolt, sem pedig elkülönítésüket. A keresztos háborúkról meg úgy nyilatkoznak, hogy azok a vallási fanatizmust felkeltve, engesztelhetetlen gyűlölséget támasztottak az islamizmus és kereszténység között. S ez ellen akarnak ők küzdeni, ezt a gyűlölséget akarnák alábbszállítani.

Czionista congressus. Már nemesak Németországban, hanem egyebütt is alakulnak czionista egyesületek. A horvátországi, boszniai, dalmatai és bulgáriai czionista főiskolai hallgatók aug. hóban Eszéken congressust tartottak. A congressus kimondotta, hogy Magyarországon és a délszláv országokban mindenütt czionista egyesületeket alakít. Hogyha ezzel nem az elkülönzés a czél, hanem a czionisták hangoztatott óhajlásának megvalósítása: Palestina visszaszerzése, csakis méltányolni lehet ez országokbeli czionista törekvéseket, mert már földrajzi helyzetüknél fogva közelebb vannak a czionisták az óhajtott földhöz.

Japánban a buddhisták meglepő vallási türelmet tanúsítanak. Pénzbeli segélyvel járultak egy keresztény templom felépítéséhez, melyet Tokyoban 1905-ben az Oroszországgal való békekötés után támasztott zendüléskor romboltak le.

ARANYKÖNYV.

Adakozás a kolozsvári egyházközség templom-tornya újraépítésére.

(XIV—XVII. közlemény.)

Árkosi Benkő Mihályné, Szöllősy Juliánna	400 K.
Dr. Kőváry László	200 „
Vargyasi Hajós Gyula	20 „
Gálfy Lőrincz	10 „
Kálnoki dr. Bedő Albert	50 „
Fekete Gábor	20 „
Stadler Sándor	20 „
Müller Gyula	20 „
Albert Iván	50 „
Akeszmann Albert, Reschner G. és társa	16 „
Székely János	10 „
Ferencz József és neje Gyergyay Anna	100 „
Mina János	10 „
Id. Szilágyi József	60 „

I—XVII. közl. összesen: 6033 korona.

Szolgáljanak e nemes adományok buzdításul a további adakozásra, hogy az egyházközség temploma tornyát újra építhesse, a mi mindnyájunknak óhaja, s ugyanakkor templomát is megjavíthassa. Ez adományokért hálás köszönet!

Az egyházközség előljárósága nevében:

Kolozsvárt, 1906 august. hó.

PÉTERFI DÉNES,
unitarius pap.